
Halid GANIJA¹

Neke taktičke mjere i radnje službenika policije u sprečavanju zloupotreba droga

Some Tactics Measures and Police Procedures in Combating Drug Abuse

U modernom društvu koje stalno doživljava promjene, policijski posao očito je sve složeniji. Ono što se nekada jednostavno opisivalo kao održavanje javnog reda i mira danas je dostiglo nivo rješavanja problema što između ostalog uključuje analitički pristup, te različite oblike socijalnih intervencija i razvijanje strategija. Količina znanja i vještina kojima mora raspolagati policijski službenik sve je veća.

70-tih godina prošlog vijeka, po nekim evidencijama, prvi put u gradu Sarajevu pojavile su se neke materije na ulici koje su mladi zloupotrebljavali dovodeći sebe u jedno drugo stanje i prvi koji su primjetili tu pojavu bila je policija (milicija) grada Sarajeva. Još tih dana odgovorni ljudi policije su izdvojili jednu manju grupu službenika koja je prošla određene edukacije i seminare, jer je to jedno zlo s kojim je došao i novi vid kriminala koji se do tada nije učio u našim školama. Nismo imali problematiku ove vrste u gradu tako da je ta grupa uposlenika Ministarstva morala proći određene edukacije kako bi se suprostavila jednom novom obliku kriminala.

Pitanje prisustva droga svugdje u svijetu je problem, bilo da se radi o zemljama istoka, zapada ili zemalja u tranziciji, kao što je i naša zemlja. Taj problem iz dana u dan raste, nikako ne opada i neće nikada biti elminisan, bar dok je ovakvog čovječanstva.

¹ Mr. sci.

Opasne droge na prostor BiH su uglavnom dolazile i dolaze sa istočnih dijelova svijeta. Takođe i sa zapada je dolazilo opasnih droga, ali u manjim količinama. Jedan dio droga, prvenstveno lakših, slabijeg kvaliteta, proizvodio se i prerađivao na ovim prostorima.

Prve materije koje su se pojavile na ovim prostorima bile su određeni lijekovi iz grupe narkotika i marihuana koja se uglavnom proizvodila i uzgajala na našem području

Iako je Zakonom o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga u nadležnosti Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, zbog izražene pojave droga u zajednici, većina kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova u svojoj organizaciji ima ustrojena odjeljenja, odsjeke ili grupe za sprečavanje neovlaštene proizvodnje i stavljanje u promet opojnih droga.

Kako saznati za neovlaštenu proizvodnju i promet droga i za osobu kao učinitelja krivičnog djela?

Operativna djelatnost i mjere službenika policije su jako bitan faktor u prikupljanju informacija o ovoj vrsti krivičnih djela. Jedan od osnovnih zadataka službenika policije jeste upravo otkrivanje krivičnih djela i učinitelja. U tom smislu do izražaja dolazi operativna kriminalistička djelatnost koja se sastoji u provođenju mjera i radnji, a jedna od tih je i operativno osmatranje i tajno praćenje, usmjerena, pored ostalog, na prikupljanje informacija o krivičnim djelima koja se pripremaju ili su već učinjena, te mogućim učiniteljima i njihovim saučesnicima.

Da bi mogli da pratimo današnja zbivanja zloupotrebe droga, moramo imati jako široko obrazovan i osposobljen stručni kadar, jer taj kadar se dotiče u svom radu i prava i kriminalistike i društvenih i prirodnih nauka i psihologije i pedagogije.

Sprečavanje zloupotrebe droga je specifičan policijski posao u kojem se radi sa klasičnim transporterima droge, dilerima, bolesnicima koji prerastu jednog dana u kriminalce da bi došli do novca, što od policajca zahtijeva široko obrazovanje kroz poznavanje pedagogije, psihologije, ličnosti određenog čovjeka, itd. Takođe, moraju se poznavati i ljudi, automobili, svi otvoreni prostori, svi dileri i konzumenti, svi njihovi posrednici, sve telefonske veze. To su sve preduslovi za uspješno obavljanje ovog posla.

Znači, radi se o izuzeto teškom, opasnom, obimnom i jako složenom poslu. Da bi ga obavljali moramo, kao što je naprijed rečeno, uči u pore raznih nauka, od same psihologije čovjeka kojeg posmatramo, opserviramo, pa do njegovog života, bliže okoline itd. To je uslov koji se nameće ako stvarno hoćemo da radimo na problemu zloupotrebe droga.

Pored nevađenog potrebno je planirati taktičke mjere i radnje za uspješno izvršavanje ovih poslova. Jedna od specifičnih taktičkih radnji koja se koristiti je i opservacija

Šta je bitno kod ovih opservacija? Najvažnija stvar je da nakon što smo dobili određene informacije ili trčimo za informacijom, moramo jasno odrediti objekat koji je za nas interesantan. To može biti neka zgrada, kuća, park, automobil, brod, avion, itd?

Kad to odredimo onda određujemo ljude koji su za nas interesantni u tom ili oko tog objekta. Mi moramo o njima sve znati, što znači da moramo poznavati i imati njihove izvode iz kaznene i operativne evidencije, fotografije, njihovo kretanje, druženje, njihov boravak u noćnim satima, njihovo trošenje novca s kim i kako. Moramo ih apsolutno poznavati kako bi ih mogli uspješno pratiti. Moramo znati gdje stanuju, gdje su im okrenuti prozori stana, kakva su im vrata, odakle im se ulazi u haustor, zaključavaju li se, znači moramo poznavati svaki detalj. To će se dobiti samo specijalnom opservacijom koja još uvijek nije dostigla nivo istrage. To su samo pripreme za dalji rad.

Moraćemo poznavati kompletno osobu koju pratimo, njegovo kretanje od ustajanja do spavanja: da li spava u tom stanu, da li izdaje stan, ko mu dolazi, kako izlazi, s kim kontaktira, pa tako treba da upoznamo sve ljude s kim kontaktira. To je sve priprema nad jednim objektom. Moraćemo znati gdje se on kreće, gdje ulazi i zašto i s kim i na koji način kontaktira s osobama. Moraćemo poznavati njegove kontakte van mjesta gdje trenutno živi. Da li se druži sa ljudima iz Bosne i Hercegovine ili iz vana. Moraćemo poznavati automobile koje on sve koristi, jer se vrlo često događa da ove osobe osim svog koriste pozajmljene ili unajmljene automobile, da bi bile manje uočljive i lakše vršile krivična djela, odnosno da bi na izvjestan način zavarale trag službenicima policije.

Specijalna opservacija može biti samostalna i kombinovana.

Samostalna opservacija je onda kada imamo interesantan objekat i nad njim sami vršimo određene prisмотрe.

Kombinovane opservacije su one u koje su uključeni i drugi subjekti. Tako možemo imati pješačke, mobilne, kombinovano mobilne i pješačke. Takođe se može koristiti operativno i stacionarno osmatranje, tajno praćenje, tajno praćenje motornim vozilom, ubacivanje u kriminalnu grupu, zasjede koje mogu biti preventivne i represivne, službeni razgovor itd.

Opservacije pješice. Osmatranje pješice vršimo kad nam teren i druge okolnosti ne dozvoljavaju da to drugačije radimo, pa smo primorani da takvo osmatranje vršimo pješice. Veoma je važno da iznademo najbolji način kako prići željenom objektu, kako izvršiti neka snimanja (to su dozvoljene mjere i radnje koje ne spadaju u posebne istražne radnje). Kao pješak moramo iznaći najbolji način kako bismo prikupili dovoljno materijala za nama interesantnu osobu. Najčešće se moramo prilagoditi kvartu, odnosno stanovništvu koje živi u tom dijelu grada. Prići što bliže, vidjeti – a ne biti viđen. U ovom momentu se ništa ne preduzima. Mi ne radimo ad hoc, idemo u pripremu da u datom momentu izvršimo hapšenje osobe za koju ćemo utvrditi da posjeduje veće količine droge i distribuirao je. Znači kod pješačke prisмотрe veoma je važno da se prilagodimo terenu kako ne bi bili otkriveni, a tom prilikom prikupili što više potrebnih činjenica.

Sve uočeno i zabilježeno na terenu, u službenim prostorijama kasnije stavljamo na papir i pripremamo se za slijedeće specijalne opservacije.

Mobilna opservacija. Ako smo predhodno procijenili da opservaciju vršimo automobilom ili smo prilikom pješačke prisмотрe zaključili da nam u daljim aktivnostima treba automobil, tada prelazimo na mobilnu prisмотрu. Kao i kod pješačke prisмотрe i ovdje je važno utvrditi kako prići sa automobilom mjestu gdje vršimo osmatranje objekta. Vidjeti da li je moguće izabrati mjesto da iz automobila pratimo dešavanja koja nismo mogli dobiti prilikom pješačke prisмотрe. Moramo takođe biti spremni da pratimo osobu automobilom. Bitno je uočiti osobu i da je pratimo do njegovog vraćanja (povratka). Sve stvari koje smo uradili ponovo stavljamo na papir, ponovo fotografišemo, obavimo radnje kao u pješačkoj prisмотрi.

U nekim slučajevima ukazaće nam se potreba da u ekipi imamo još kolega, 1, 2 ili 3 (stvar procjene), tako da već možemo napraviti kombinaciju pješачko-mobilne patrole. Znači ekipa se može podijeliti tako što će dio ekipe ostati u vozilu, a dio ekipe će pješice vršiti prisмотрu.

Bitna stvar kod prisмотрe jeste evidentiranje činjenica i kontakata koje praćena osoba ostvari (taćno vrijeme, opis osoba, mjesto kontakata i dr).

Vrlo je vaćno u ovim aktivnostima imati mećusobnu vezu, vodeći raćuna o njenom korištenju i zvucima koje proizvodi sredstvo veze, posebno ako se veza odrćava ustaljenim prenosnim radio urećajima (motorolama).

Operativno osmatranje. Karakteristićno za operativno osmatranje je pronalazak pogodnog mjesta na kojem provodimo jedno odrećeno vrijeme, zatim promjena mjesta sa druge strane, da bi posmatrali taj objekat. Cilj nam je kod operativnog posmatranja da što viće prikupimo ulaznih podataka vezanih za kriminogene aktivnosti osobe koja vrći prodaju droge, njega, kupaca, odlaska i dolaska tih ljudi, boravka tih ljudi u njegovom stanu, automobilu ili nekom drugom objektu kako bi imali što viće činjenica za poduzimanje mjera i realizaciju konkretnog slućaja.

Ako se ukaće potreba za prikupljanjem naknadnih podataka, odrećićemo na koji naćin ćemo doći do tih činjenica, te da li nam je potrebna pomoć drugih slućbi (obavještajna slućba, kriminalistićka tehnika itd.). Nekad će se ukazati potreba da za nać konkretan zadatak zatraćimo pomoć i angaćujemo kolege iz drugih centara zbog činjenice da oni osobe sa svog prostora bolje poznaju od nas.

Putem operativnog posmatranja imamo široke mogućnosti da prikupimo što viće korisnih podataka.

Kod operativnog osmatranja imamo karakteristićno tzv. stacionarno osmatranje. U naćem poslu ćesto imamo potrebu za stacionarnim osmatranjem.

Veoma nam je teško dobiti stacionarne tačke. Nije problem dobiti stacionarnu tačku na nekom otvorenom prostoru, tavanu, ravnom krovu, ali nam je jako teško dobiti stacionarnu tačku u nekom stanu. Dešavaće se da nam ljudi ili ustanove ustupe svoj prostor da ga koristimo za stacionarno osmatranje. U ovim slučajevima moramo zapamtiti da nam je data mogućnost da vršimo stacionarno osmatranje, a ne djelovanje sa stacionarne tačke. Ne bi se smjelo desiti, posebno ako se radi o objektima u privatnom vlasništvu, da «istrčimo» iz prostora gdje vršimo stacionarno osmatranje i eventualno uhapsimo osmatranu osobu ili na drugi način se otkrijemo da sa te tačke vršimo određene službene radnje. Moramo voditi računa o zaštiti vlasnika imovine koju koristimo za ovo osmatranje.

Stacionarna tačka nam je potrebna da sa nje možemo imati kompletan pregled događanja na tom prostoru (pregled puteva, automobila, osoba koje odlaze i dolaze u posmatrani prostor).

Ove stacionarne tačke imaju i svoje mane. U ovim prilikama ograničen je dijapazon praćenja i gledanja. Mi nismo u mogućnosti vidjeti šta se događa van našeg vidokruga. Zbog toga je važno dobro poznavanje prostora i mogućnosti djelovanja na istom, kao i postavljanje dodatnih stacionarnih tačaka. Bitno je stacionarne tačke postaviti na prava mjesta, vidjeti – a ne biti viđen, a u takve stacionarne tačke ulazimo oprezno, bezbjedno i neprimjećeno od drugih ljudi, a ne samo od onih koje osmatramo.

Tajno praćenje pješice. Kod tajnog praćenja pješice sve ove metode, načini i rad su isti kao i kod pješačke prismotre, s tim što u tom tajnom praćenju moramo biti maksimalno skriveni da nas niko ne može primjetiti. Znači, pronaći način kako bismo sve vidjeli, a da ne budemo primjećeni. Iskoristiti svaki pogodan zaklon (kako prirodni tako i vještački).

Tajno praćenje motornim vozilom. Tajno praćenje motornim vozilom može biti stacionarno i u pokretu, a metode i način rada je isti kao i kod mobilne prismotre.

Ubacivanje u kriminalnu grupu. Vrijeme kad razmišljamo da li imamo osobu koju možemo da ubacimo u kriminalnu grupu. Znači, treba sagledati mogućnost da nađemo našeg saradnika koji će moći, da

li direktno ili indirektno, da uđe u određenu kriminalnu grupu. Ako smo uspjeli da dobijemo takvu osobu koja će ući, ne da radi s tom kriminalnom grupom, niti da živi sa njima, nego s vremena na vrijeme, obavi određene aktivnosti tamo gdje mi ne možemo. Primjera radi postoje mjesta (kafići, mjesta okupljanja narkomana, i sl.) gdje službenici policije u određenom vremenu ne bi trebali ulaziti, jer u ista dolaze samo određene osobe.

Ovom prilikom treba voditi računa da navedena aktivnost ne spada u posebnu istražnu radnju, koju isključivo naredbom određuje Sudija za prethodni postupak na obrazloženi prijedlog Tužitelja.

Znači, tražićemo osobu da nam pribavi podatke koje mi nismo uspjeli dosadašnjim našim metodama prikupiti, kako bi bili sigurni da pridemo realizaciji zadatka.

Kod ovog postupka jako je važan kvalitet informacija. Vjerovatno će ova osoba za svoj angažman tražiti naknadu ili protivuslugu, o čemu se svakako treba ranije dogovoriti. Veliki je uspjeh imati svog saradnika u kriminogenoj grupi koji će blagovremeno imati sakupljene informacije. Nakon što smo prikupili podatke našim opserviranjem i ubacivanjem «našeg čovjeka» u kriminogenu grupu i potvrdili 80% tačnosti informacije, te još dobili 20% novih informacija, tada bi trebali 100% biti sigurni da možemo krenuti u realizaciju planiranih aktivnosti.

Bez obzira na tvrdnje o tačnosti informacija koje dobijamo od «našeg čovjeka» i odanosti koju ispoljava ipak moramo biti svjesni da je «naš čovjek» uglavnom inkrimisana osoba i ne smijemo mu apsolutno vjerovati, te ga uvijek moramo držati na distanci i pod kontrolom.

Zaštita prilikom pretresa. O zakonskoj osnovi za pretres i pretresu kao službenoj radnji nećemo govoriti nego želimo naglasiti mjere zaštite koje policajac mora poduzeti prilikom pretresa osoba kod kojih sumnjamo da posjeduju droge ili sredstva za uzimanje droga.

Osumnjičenog sa određenog mjesta u službene prostorije možemo dovesti pješice ili službenim vozilom (uvijek je to sigurnije službenim vozilom). Prilikom ove službene radnje moramo obratiti pažnju na njegove ruke, paziti da ne «mlatara» rukama, ne dozvoliti mu da ih

stavlja u džepove ili odbaci predmete i tragove koji mogu poslužiti kao dokaz i sl. Ako ga vozimo automobilom jedan službenik policije će sjesti pored njega da ne bi povrijedio sebe, službenu osobu, iskočio iz vozila, da ne bi pobjegao ili se eventualno bacio na drugi automobil, što nije rijetkost. Prilikom ove radnje vrlo često ovakve osobe predmete i tragove od sebe odbacuju u službenom vozilu, što zahtijeva stalnu pažnju službenika policije koji vrše tu radnju.

Osumnjičenog dovodimo u službene prostorije gdje obavljamo pretres. Preporučuje se da pretresu prisustvuju 2-3 službenika policije, vodeći računa o spolu.

Kod pretresanja osumnjičenog zbog posjedovanja droge naredićemo mu da izvadi sve iz džepova i tada mu, uz mjere opreza, moramo biti vrlo blizu da ne bi progutao drogu ili je uništio na drugi način.

Kad je osumnjičeni izvadio sve iz džepova naredi mu se da se svuče do gole kože.

Bez obzira što je osumnjičena osoba izvadila sve iz džepova, naša je obaveza da pristupimo pretresu garderobe. Pretres garderobe je detaljan (postave kaputa, džepovi, manžetne, rukavi, ušivani dijelovi tkanina).

Prvo treba s vanjske strane opipati da li se u džepu nalazi neki tvrdi predmet. Džepove kaputa (sakoa) dobro pretresti, ako smo u džepu našli koju «prašku» droge onda to lice najvjerojatnije ima droge i u stanu ili na nekom drugom skrivenom mjestu.

Kad smo izvršili pretres garderobe, kao širi oblik pretresanja, onda prelazimo na pretraživanje na tijelu osobe, koje obuhvata (pretraživanje površine tijela osobe, kose, šupljina tjelesnih nabora, pod pazuhom, ispod nokata isl.).

O ovoj vrsti pretresanja osobe se može govoriti sve dok se tom radnjom prikupljaju predmeti, tragovi ili dokazi važni za krivični postupak. Što znači, pretresanje na tijelu osobe može ići samo do granice gdje počinje radnja kojom se više ne prikupljaju predmeti, tragovi ili dokazi važni za krivični postupak, nego započinje postupak utvrđivanja činjenica.

Prilikom pretresa službenici policije moraju voditi računa o poštivanju prava na privatnost i zaštitu tog prava, jer se to pravo širi i na zaštitu tjelesnog intergjeta i tjelesne nepovredivosti. Drugim riječima, ukoliko je uz pretresanje osobe potrebno izvršiti istraživanje tjelesnih šupljina (ili obaviti unutrašnji pregled tijela) onda to podrazumjeva da se preduzima tjelesni pregled osobe kao posebni oblik vještačenja, koji se može izvršiti samo na osnovu naredbe Suda, odnosno Tužitelja. Znači da pregled tjelesnih šupljina ne može vršiti službenik policije, ali može predlagati Tužitelju ovu vrstu vještačenja.

Kod obavljanja ove službene radnje moramo voditi računa kako se zaštititi prilikom pretresa. U slučaju uboda iglom ili drugim tvrdim predmetom moramo se odmah javiti na Infektivnu kliniku koja provodi dalje mjere.

Pretres ne vršiti golom rukom i predmete iz pretresa osoba = narkomana ne uzimati golom rukom – koristiti rukavice (i druga sredstva kao što su pincete, štikaljice i sl.) i predmete što manje držati u rukama, kako zbog svoje zaštite, tako i zbog zaštite eventualnih tragova, koji se mogu nalaziti na pronađenom predmetu.

Za odlaganje predmeta najbolje bi bilo, ako ne postoji namjenska kutija, koristiti priručne posude.

Poslije svake manipulacije i kontakta sa predmetima prilikom pretresa obavezno je temeljito pranje ruku mehaničkim putem uz upotrebu sapuna, a zatim i antisepticima za ruke.

Ako je osoba koja se pretresa zaražena i ima hepatitis «B» i «C» ili HIV isti se može prilikom pretresa prenijeti i na službenika policije.

Važno je napomenuti da se hepatitis i HIV prenose:

1. preko zaražene krvi (oštećena koža)
2. seksualnim odnosom,
3. degustalnim putem sa majke na dijete. .

Četiri su tečnosti kojima se prenosi HIV, hepatitis «B» i «C»:

1. krv,
2. sjemena tečnost,
3. vaginalni sekret, i
4. majčino mlijeko.

Bilo bi dobro da se službenici policije koji rade na referatu droga testiraju na hepatitis «B» i HIV, a nakon toga da se vakcinišu protiv hepatitisa «B». U Sarajevu se to radi u bolnici Koševo, (na DIP-u) i na dobrovoljnoj osnovi.

L I T E R A T U R A

1. Bukelić J: Droga – mit ili bolest, Beograd: «Zavod za udžbenike i nastavna sredstva», 1988.
2. Modly D: Kriminalistička metodika, «Univerzitet u Sarajevu – FKN» Sarajevo, 1992.
3. Đukanović B: Droge – od zloupotrebe do zavisnosti, Sarajevo: «Oko», 1994.
4. Perić V: Oblici operativne djelatnosti službe javne bezbjednosti, «Republički sekretarijat unutrašnjih poslova SRH» Zagreb, 1978.
5. Petrović B: Narko kriminal, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2004.
6. Zabilješke sa predavanja prilikom edukacije policije Mr. Marić C na temu: «Taktičke i istražne radnje u otkrivanju, istraživanju i rasvjetljavanju krivičnih djela kao i njihovih učinilaca vezano za zloupotrebu droga», Sarajevo, 2005.